

Erken Dönem Tasarımlı

bir

Batı Anadolu Seccadesi Üzerine Düşünceler*

Mihrapları küçük boyutlu ve dar olan bu tür nadir halılara bir örnek olan, Balıkesir'de bulunan seccade dinî anlamlı bir dokuma olarak incelenebilmektedir.

Resim/Picture 1

Şefik Fenmen**

Balıkesir'de bulunan ve oradan İstanbul Kapalıçarşı'ya getirilen bu küçük seccade halen Şefik Fenmen Koleksiyonu'ndadır (Resim 1).

Ebadı: 95 cm x 62 cm dir.

Renkleri: Koyu kırmızı, koyu mavi, açık mavi, koyu yeşil, sarı, kayısı rengi ve beyazdır.

Bu halının ilginç tasarımının kesintisiz görülebilmesi için bazı ufak restorasyonlar yaptırılmıştır.

Türk halı literatürüne, en erken tarihli Türk seccadeleri olarak giren ve günümüze ulaşan, Sivrihisar'dan gelen, 15. yüzyıla tarihlenen iki saf seccade ile Konya II. Kılıçarslan Kümbeti'nden gelen üçüncü tek seccadenin (Bunlar halen İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ndedir) mihraplarının küçük boyutlu ve dar olmalarına dayanarak bu halıların yalnızca namaz için değil, dinî anlamlı sembolik bir dokuma olarak da tasarlandığını söyleyebiliriz (Resim 2-3).

*Bu makale Ekim 1994'de İstanbul'da düzenlenen *Milletlerarası II. Türk Halı Kongresi*'nin "Türk Halısının Gelişmesi" bölümünde bildiri olarak İngilizce sunulmuş ancak yayınlanmamıştır.

**Emekli Büyükelçi.

Views on a

Western Anatolian Prayer Rug

with Early Period Design*

The praying rug found in Balıkesir, that can be examined in theological context, is a good sample of those exceptional carpets with small-size altars.

Şefik Fenmen**

This title prayer rug found in Balıkesir and brought to Kapalıçarşı in Istanbul is currently in the Şefik Fenmen's collection (Picture 1).

Dimension: 95 cm x 62 cm

Colours: Dark red, dark blue, light blue, dark green, yellow, apricot and white.

To show its interesting design completely, some minor restorations were made. The earliest Turkish prayer rugs mentioned in Turkish rug literature are two pure rugs from Sivrihisar dated to the 15th century and a rug from II.Kılıçarslan Dome (currently these are at the Istanbul Turk Islam Products Museum). As they are narrow and their mihrabs are small, we can claim that they are not only for prayer but also are weaved as religiously symbolic (Picture 2-3).

Resim/Picture 2

Resim/Picture 3

- * This article was presented in English at the "Development of Turkish Carpets" section of the 2nd International Turkish Carpets Congress in October 1994 in Istanbul but was not published.
- ** Retired Ambassador.

Resim/Picture 4
Resim/Picture 5

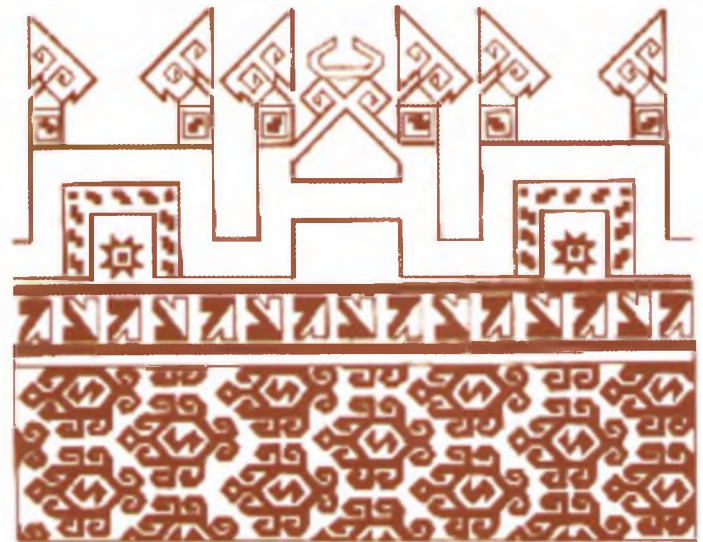
Konumuzu oluşturan seccadenin de 95 x 62 cm lik küçük ebadı böyle bir düşünce ile tasarlanmış ve bir tekkeye verilmiş olabileceğini akla getirmektedir.

T.I.E.M.'deki bu erken dönem seccadelerde geniş ölçüde Selçuklu sanat geleneklerinden esinlendiği ve özellikle kûfi yazıya dayanan geometrik köşeli motiflerin, kandillerin ve sekiz köşeli yıldızların önemle yer aldığı görülmektedir.

Bu seccadelerin mihrap tasarımlarında 13. yüzyıl Selçuklu dönemi Konya Halıları'nın kûfi desenli bordürleri ile büyük benzerlikler görülmektedir. (Resim 4,5,6,7,8).

Ayrıca İsveçli Sanat Tarihçisi Carl Johan Lamm tarafından Mısır'da Fustat'da bulunan ve 13. yüzyıl sonu - 14. yüzyıl başına tarihlenen halen Stockholm National Museum'da 43 / 1936 envanter numarası ile sergilenen Türk halı geleneğine bağlı bir parçanın kûfi bordürünün çizimi de konumuz açısından ilginçtir (Resim 9).

Resim/Picture 6

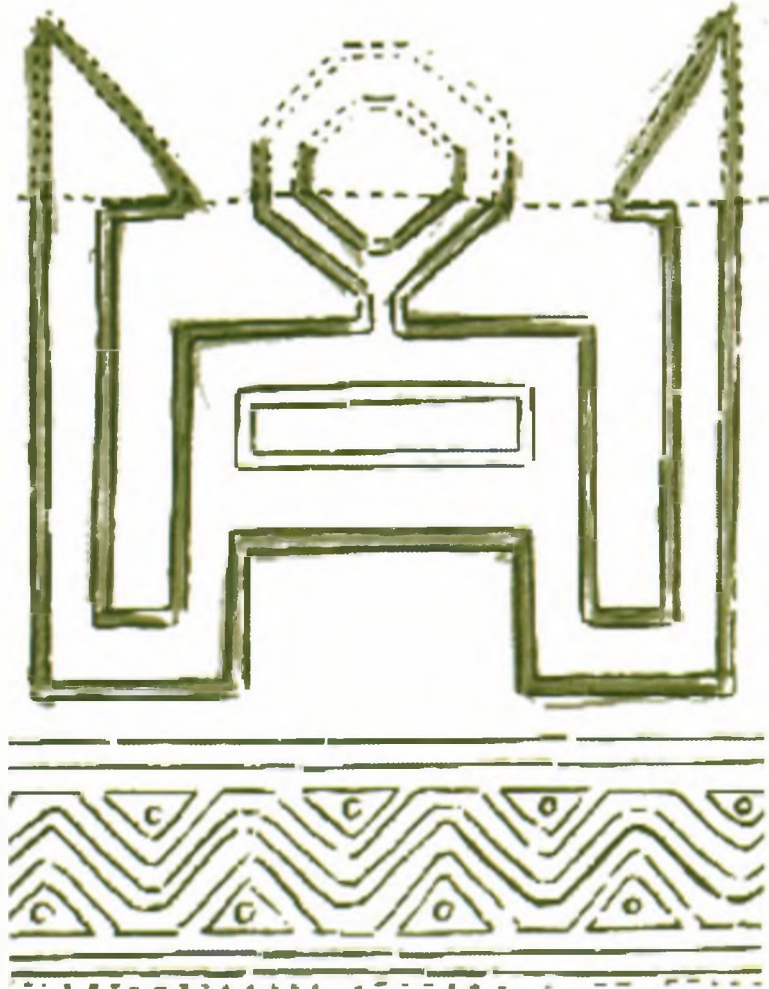
The subject of our article is also small with dimensions of 95 cm x 62 cm since it might have been woven for a similar reason and could be put in a dervish lodge.

On the prayer rugs at the T.I.E.M., there were geometrical edged motives, oil lamps and eight edged stars that implies that these were woven based on the early period of Seljukian art tradition.

In the design of their mihrabs there are similarities with Konya rugs kufi figures bordures of the 13th century Seljukian period (Picture 4-5-6-7-8).

Furthermore, we were interested in the kufi bordure drawing of a rug of Turkish carpet tradition exhibited with the number 43/1936 at the Stockholm National Museum, dated as the end of the 13th century and the beginning of the 14th century and found by Swedish Art Historian Carl Johan Lamm in Fustat, Egypt (Picture 9).

Resim/Picture 9

Resim/Picture 7

Resim/Picture 8

Resim/Picture 10

Resim/Picture 11

Resim/Picture 12

Burada konumuz olan seccade Türk halı ve seccadelerinde görülen üslup bütünlüğüne bir örnek teşkil etmektedir (Resim 10-15).

(Resim 10-15)'de mihrabın çizimi, mihrabın alt ortasında sembolik bir giriş açıklığı bulunması, üç lambanın yerleştiriliş biçimi ve bunların ortasına bir yıldız konması ve lambaların içindeki çizimde II. Kılıçarslan Kümbeti'nden gelen seccadenin koyu mavi renkteki hegzagonları içindeki çizime benzerlik, mihrabın ortasındaki geometrik madalyonun köşe dolguları (biri mavi - diğeri yeşil) ve hayvan başı olarak adlandırılan uzun saplı kancalarla desteklenmesi dikkati çekmektedir.

Bu seccadenin tasarımında, motiflerin yerleştirilişinde, oranlarında ve renklerde inançlı bir güven ve adeta bir mezartaşı sükûneti sezilmektedir.

Tasarımın hiçbir tarafında sıkışıklık, sonradan ekleme veya tereddüt görülüyor.

Seccadenin küçük ebadı gözönünde tutularak, iki ayrı renkteki ve koyu mavi iç bordür üzerindeki beyaz rozetler tasarıma belirginlik katmakla beraber tüm bordürler asgaride (minimalde) bırakılarak mihrabın şâhâne tepesinde kuvvet kazandırılmıştır.

Daha geç Osmanlı dönemi seccadelerine göre natüralist çiçek, yaprak ve ibrik gibi motiflere yer verilmeyen bu halının üslubu ve tasarımı açısından Selçuklu sanatına ve Konya'ya yakın olan Bergama'ya maledilebileceği düşünülmektedir.

Tarihlendirilmesi ise sanat tarihçilerimize bırakılmıştır.¹

Resim/Picture 13

KAYNAKÇA:

Oktay ASLANAPA, *Türk Halı Sanatının Bin Yılı*, İstanbul 1987.

1 Yaptığımız görüşmeler sonucunda; Türk Halı Sanatı'na emeği geçmiş iki önemli araştırmacıdan Prof. Dr. O. Aslanapa halı ile ilgili değerlendirmeleri isabetli bulduğunu belirterek "XV. Yüzyıl Anadolu seccadelerinin bir grubu 16. Yüzyıl sonrasına kadar hiç ara vermeden oldukça zengin varyasyonlar göstermiştir. Kitapta ifade edilen bu görüş sizin keşfinizle şimdi diğer bir grup için de geçerli olmaktadır. Bu seccade ise, Batı Anadolu'ya özellikle Bergama'ya maledilebilir" demiştir.

Şerare Yetkin ise, halıdaki çarpıcı benzerlikleri vurgulayarak, Türk Halı ve seccadelerinde görülen üslup bütünlüğüne çok açık bir örnek olduğunu belirtmiştir.

Our subject is an example of style completeness shown in Turkish carpets and rugs (Picture 10-15).

The following points are significant; the drawing of the mihrab in pictures 10-15, the entrance symbolically in the low-middle of the mihrab, the placement of three lambs and the placing a star in the middle of them and the similarity between the drawings in the lambs, and drawings in the dark blue helicoid of rugs from II.Kilıçarslan Dome, the edges of geometrical medals in the middle of the mihrab (one blue-one green) and the support of it by a long handled hook named animal head.

In the design of this rug and in the arrangement of their motifs, in their proportions, and colours, a faithful trust and a silence are felt.

No addition or hesitation can be seen in any part of the design.

Given the small dimension of the prayer rug, the white rosettes on the dark blue inside broddour add specificity to design and as all broddours are minimized, it gives a strong effect on top of the mihrab.

This rug may be a product of Bergama art which is similar to Seljukian and Konya art as there are no flower, leaf and pitcher motives on it. This absence of motives is characteristic of Bergama art.

The task of giving a date to this rug is left to art historians.¹

Resim/Picture 14

Resim/Picture 15

1 Aslanapa, who is very well known with his contributions to Turkish Carpet Art, regards the relevant evaluations to be appropriate, and concludes that "The view expressed in the book now becomes valid for another group by your discovery. However this rug could be regarded as of Western Anatolia, particularly of Bergama."

Yetkin emphasized the interesting similarities of the rug and stated it as an example of style completeness shown in Turkish rugs and carpets.